

I Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку в
умовах глобалізації: регіональний вектор»

Лизунова О.М., Рак Ю.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ
ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНУ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕТОРІВ

Національна економіка України переживає важкі кризові часи, і хоча деякі науковці стверджують, що наша держава починає повільно виходити з цього становища, питання пошуку шляхів розвитку економіки України та її регіонів залишається відкритим. Особливо актуальною проблемою є розробка стратегічних напрямків покращення інвестиційної привабливості регіонів для іноземних інвесторів, оскільки, іноземні інвестиції сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, динамізують ринки товарів та послуг, забезпечують доступ до сучасних технологій та менеджменту, сприяють заходам макроекономічної стабілізації, а також дозволяють вирішувати окремі соціальні проблеми.

Питання щодо покращення інвестиційної привабливості регіонів України розглянуто в працях таких вітчизняних вчених та практиків: В. Д. Базилевича, О. І. Баранівського, О. Г. Білоруса, О. М. Мозгового, В. Є. Новицького, А. А. Пересади, Г. К. Ялового та ін [13]. Значний науковий і пізнавальний інтерес з цієї проблематики представляють праці російських вчених Б.Замятіна, Н.Корнейчука, В.Шитова, І.Савелової, І.Дороніна, В.Симчери та зарубіжних економістів - науковців Н.Жек'є (Швейцарія), Я.Монкевича (Польща), Ж.Дюшена (Франція), Е.Лоувена (Німеччина), Р.Боліна (США), К.Міягіви та С.Наїто (Японія).

Але вищевказана проблема є недостатньо дослідженою в сучасних українських реаліях. Тому метою дослідження є розробка стратегічних напрямків покращення інвестиційної привабливості Донецького регіону для іноземних інвесторів.

Для досягнення поставленої мети в роботі роз'язано такі задачі:

- розкриття необхідності залучення іноземних інвестицій як фактору економічного зростання будь-якої країни;
- визначення сутності інвестиційної привабливості країни та її регіонів;
- дослідження інвестиційної привабливості Донецького регіону для іноземних інвесторів;
- розробка стратегічних напрямків покращення інвестиційної привабливості Донецького регіону для іноземних інвесторів.

Іноземні інвестиції - це вкладення за кордоном матеріальних і фінансових ресурсів, а також таких специфічних активів, як компетенція управляючих і технічні знання, які реалізуються через операції по налагодженню іноземного виробництва, в результаті чого встановлюється контроль над процесом прийняття рішень та передбачають в тій чи іншій мірі контроль інвестора за підприємством, в яке вони вкладені [5, с.225].

Нестабільність економічного розвитку України зумовлює зацікавленість в надходженні іноземних інвестицій. Україна не має достатніх внутрішніх фінансових ресурсів для розв'язання економічних і соціальних проблем в час виходу з кризи. Навіть за приблизними підрахунками наша економіка щорічно потребує майже 40 млрд. іноземних інвестицій для поповнення обмежених внутрішніх заощаджень та сприяння фінансуванню на мікрорівні (підприємство), мезорівні (галузь) та макрорівні. Вони використовуються для фінансування поточного рахунку платіжного балансу. Це зумовлено необхідністю імпорту обладнання для модернізації та реструктуризації економіки, що в свою чергу, сприятиме економічному зростанню і розвитку. До того ж іноземні інвестиції забезпечують обмін виробничим досвідом і полегшують доступ до зовнішніх ринків.

Обсяги залучених іноземних інвестицій в будь-якій країні визначаються її інвестиційною привабливістю. В науковій літературі поняття інвестиційної привабливості розглядається як сукупність політичних, соціальних, інституціональних, екологічних, макро- і мікроекономічних умов функціонування національної економіки, що забезпечують стабільність інвестиційної діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів.

Інвестиційна привабливість України для іноземних інвесторів визначається такими факторами:

- 1) можливість закріпитися на перспективному ринку збуту України;
- 2) прагнення одержати прибутку на довгостроковій основі;
- 3) доступ до порівняно дешевих джерел сировини та ресурсів, що підвищує конкурентоспроможність продукції за рахунок економії витрат виробництва і наближеності до джерел вировини;
- 4) використання відносно дешевої і кваліфікованої робочої сили, як важливого фактору зниження витрат виробництва і відповідно собівартості продукції [5, с. 213].

Зазвичай основними країнами-донорами інвестицій в Україну є Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська федерація, Великобританія, Швеція, Австрія, Франція, США, Віргінські острови, Британські острови.

Слід зазначити, що іноземні інвестиції нерівномірно розподіляються по регіонах України. За статистичними даними щодо припливу іноземних інвестицій в розрізі регіонів [9] найбільш привабливими для іноземних інвестицій є:

- Західний регіон (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Тернопільська, Волинська області), де ефективним може бути створення виробництва з використанням місцевих природних ресурсів - сірки, калійної та кухонної солі, ву-гілля, нафти та газу, а також розвиток мережі оздоровчих курортно-туристичних комплексів;

- Донецько-Придніпровський регіон (Донецька, Луганська, Запорізька, Дніпро-петровська області), де необхідно здійснити реконструкцію та технічне переобладнання шахт, металургійних, хімічних виробництв на базі безвідходних, маловідходних та екологічно чистих технологій; дати потужний імпульс розвитку малоенергомістких виробництв середнього та точного машинобудування, автомобіле- та літакобудування.

- Південний регіон (Одеська, Миколаївська, Херсонська області), де найбільш вигідним є проведення реконструкції та технічного переоснащення портового госпо-дарства, розвиток виробництва обладнання для харчової та консервної промисловості, розширення мережі оздоровчих курортно-туристичних комплексів.

Приємно відзначити, що протягом останніх років зростає зацікавленість українських та зарубіжних компаній до розвитку бізнесу на території нашої області. Це пояснюється досить значною інвестиційною привабливістю Донецького регіону: динамічним розвитком бізнесу, значним технологічним і кадровим потенціалом, а також розвинутою ринковою інфраструктурою.

Формування позитивного іміджу Донецького регіону в Україні та за кордоном, а також зміцнення економіки є спільним завданням влади, політиків та бізнесу. Донецька ТПП, зі свого боку, відкрита до міжнародної співпраці й готова всебічно сприяти як іноземним інвесторам, що планують розпочати бізнес в Донецькій області, так і донецьким компаніям, які зацікавлені в залученні інвестицій.

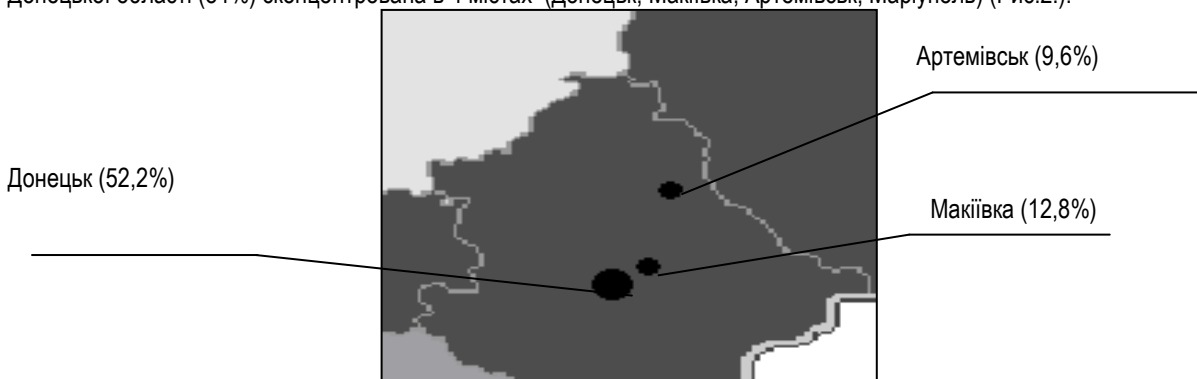
Інвестиційна привабливість Донецької області характеризується можливістю перспектив розвитку таких пріоритетних галузей, як енергетика, хімічна та нафтопереробна, машинобудування, харчова та переробна промисловості. Донбас має 110 км Азовського моря з унікальними рекреаційними зонами: національним парком „Святі гори”, заповідниками „Хомутовська степ” та „Кам’яні могили”, Славянським грязьовим курортом та Краснолиманським лісом. Має розвинуту транспортну інфраструктуру: Донецька залізнична дорога забезпечує 45% загального об’єму завантаження та 15% загального об’єму пасажирських перевезень. Автомобільні дороги мають найвищу оцінку за якість по всій території України, Донецьк і Маріуполь – міжнародні аеропорти, місто Краматорськ – пасажиро-транспортний аеродром. Маріупольський морський порт щорічно оброблює 14 млн.т вантажу, дозволяючи приймати судна довжиною 240 м та з посадкою 8 м. [4, с.2]. Мінерально-сировинна база включає 50 видів корисних копалин: запаси кам’яного вугілля – 18,3 млрд.т, промислові запаси – 14 млрд.т. Вугільна промисловість налічує 84 шахти, 22 малих підприємства, 28 збагачувальних фабрик. Виробнича потужність вугледобувних підприємств – 55 млн.т на рік. Металургійна промисловість налічує 11 металургійних підприємств, 39 металообробних, трубний завод і 8 коксохімічних заводів.

Найбільш інвестиційно привабливими в регіоні за 2010 рік виявились такі види економічної діяльності, як металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, в яке надійшло 32,2% від загального обсягу інвестицій, виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (11,7%), оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі (10,1%). Серед інших видів економічної діяльності, на розвиток яких залучається іноземний капітал, виділяються виробництво неметалевої мінеральної продукції (7,7%), фінансова діяльність (7,6%), будівництво (5,2%), операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям (4,6%), машинобудування (3,6%), добувна промисловість (3%) [11].

Рис. 1. Найбільш інвестиційно привабливі види економічної діяльності в Донецькому регіоні у 2010 році, %

За 2010 рік прямі іноземні інвестиції надійшли у 385 підприємств області. Найбільша частина іноземних інвестицій Донецької області (84%) сконцентрована в 4 містах (Донецьк, Макіївка, Артемівськ, Маріуполь) (Рис.2.).

Маріуполь (5,2%)

Рис 2. Міста Донецької області з найбільшим обсягом іноземних інвестицій у 2010 році.

За останні роки в різні напрямки діяльності Донецької області прямі інвестиції надходили з 50 країн світу. Найбільші обсяги внесені нерезидентами з Віргінських Британських островів (21,8% від загального обсягу), Сполученого Королівства (16,2%), Франції, Сполучених Штатів Америки (15,2%), Кіпру (13,3%), Австрії (9,3%), Німеччини (8%).

Яскравим прикладом ефективного впровадження в економіку Донецького регіону зокрема у сільське господарство іноземних інвестицій є підприємство «АПК-ІНВЕСТ» (інвестори Франції), спектр діяльності якого охоплює напрямки від вирощування зернових та виробництва комбікормів до тваринництва, м'ясопереробки та реалізації м'ясної продукції. В умовах нестабільності цін особливо на ринку зернових культур, компанія має значні конкурентні переваги.

Оскільки соціально-економічний розвиток регіону значною мірою пов'язаний з промисловим виробництвом (він має значні газові, вугільні запаси в обсязі близько 15 трлн. м³), то існує значна пропозиція обладнання для видобутку з боку підприємств США, Германії, Італії, Росії, Білорусі для шахт Донецької області [12].

Але в стані інвестиційного клімату регіону є деякі недоліки. Хоча Донецька область за останні роки за своїм потенціалом уступає лише Києву, однак у 2010 р. частка інвестиційного ризику тут зросла з 6,63% - до 7,37% [12]. Насамперед, на таку тенденцію вплинули такі негативні фактори, як економічна криза, політична нестабільність, недосконалість законодавства, нерозвиненість виробничої та соціальної інфраструктури, недостатнє інформаційне забезпечення, досить великий рівень корупції. Через це існує необхідність у розробці стратегії покращення інвестиційної привабливості Донецького регіону для іноземних інвесторів.

Розробка стратегії як довгострокового плану, спрямованого на досягнення перспективних цілей, у зазначеному напрямку має базуватися на таких засадах:

1. Іноземний капітал на сьогодні особливо необхідний у тих сферах економіки Донецького регіону, активізація яких допоможе вивести як регіон з кризового стану, так і зняти наростаюче соціальне напруження в суспільстві. Перше місце за дефіцитом інвестицій посідає гірничоресурсний сектор, зокрема, вуглевидобувна та нафтогазова промисловість, виробництво продуктів харчування, товарів широкого попиту та послуг, ліків та іншої життєво важливої продукції. І справа тут не лише в тому, щоб забезпечити населення необхідними товарами та послугами, але й у тому, щоб здійснити їх імпортозаміщення.

2. У реконструкції та модернізації за участю іноземного капіталу має потребу практично все агропромислове господарство України, в тому числі і Донецького регіону, ресурси якого дозволяють зосередити увагу на розвитку тут саме цієї сфери господарства. Вкрай необхідно підняти продуктивність та знизити втрати, забезпечити більш глибоку та комплексну переробку первинної сировини з метою значного збільшення виходу кінцевої продукції та підвищення її споживчих якостей.

3. У великомасштабному іноземному інвестуванні зараз відчувають гостру потребу й паливно-енергетичні галузі, що впродовж багатьох років несуть величезне навантаження не тільки щодо енергопостачання виробництва та соціальної сфери, але й щодо забезпечення експорту. Залучення інвестицій з-за кордону в цю галузь дозволило б: активізувати використання існуючого виробничого потенціалу шляхом введення в експлуатацію великого масиву сьогодні недіючих вугільних шахт Донецького басейну з покриттям витратів за рахунок виручки від продажу додатково видобутого вугілля; знизити витрати палива та енергії на основі переходу до енергозберігаючих технологій; модернізувати діючі і створити нові виробничі фонди і процеси на базі сучасної техніки та прогресивних технологій; застосувати екологічно чисті технологічні процеси у виробництві, перейти на використання альтернативних джерел енергії.

4. До числа пріоритетних напрямків іноземного інвестування також слід віднести й створення в Україні сучасної інфраструктури, включаючи транспорт, технічно оснащене складське господарство, телекомунікації, ділову інфраструктуру (офіси, ділові центри, банки даних та інші об'єкти) та побутовий сервіс, де у відносно короткі строки окупаються початкові затрати й одночасно створюється сприятлива матеріальна основа для подальшої ділової активності іноземного капіталу.

Стратегія покращення інвестиційної привабливості має включати ряд заходів:

- лібералізацію підприємницького сектора, відмову від безпосереднього державного втручання в економіку;
- стабілізацію правового поля, захист іноземних інвесторів від змін у законодавстві;
- стабілізацію фінансового сектору, удосконалення податкової системи;
- забезпечення політичної стабільності в країні в цілому та в окремих регіонах;
- створення плану дій щодо забезпечення сприятливого інвестиційного клімату у межах проголошених пріоритетів соціально-економічного розвитку України;
- розробку регіональних планів підвищення інвестиційної привабливості областей з урахуванням особливостей їх поточних рейтингів інвестиційної привабливості, забезпечити державний моніторинг їх виконання як одного з критеріїв успішності діяльності місцевих державних адміністрацій;
- поширення навчальних програм серед бізнесменів з підготовки інвестиційних пропозицій, складання інвестиційних бізнес-планів;
- боротьбу з корупцією;

- формування на основі спільної розробки Міністерства фінансів, Міністерства економіки, Міністерства транспорту і зв'язку, Міністерства промислової політики, Міністерства палива та енергетики, а також галузевих об'єднань підприємців довгострокову програму державного та змішаного інвестування в розвиток телекомунікаційної, транспортної та енергетичної інфраструктури;
- надання особливої уваги інформаційному забезпеченню щодо залучення іноземних інвестицій та проблем іноземного інвестування, створення комп'ютерної мережі для обміну інформацією, систему статистичної інформації;
- перетворення амортизаційних відрахувань у інвестиційне джерело.

Важливого значення має акцентування уваги на розробці владою системи дієвих стимулів спрямування іноземних капіталів в регіональну економіку (податкові канікули, спеціальні митні режими тощо), а також стимулювання технологічного оновлення промисловості регіону.

Одним з механізмів ефективного впровадження ринкових умов і наступної трансформації промислового потенціалу області є реалізація Програми науково-технічного розвитку Донецької області на період до 2020 року, розробленої разом з Академією Наук України, яка є стратегічним планом розвитку Донецької області.

Саме за нинішньої ситуації в Україні та Донецькому регіоні інвестиційна діяльність має стати однією з головних умов успішного розвитку економіки. Подальші дослідження мають зосереджуватись на впровадженні практичних дій, спрямованих на реалізацію стратегії покращення інвестиційної привабливості Донецького регіону для іноземних інвесторів.

Література

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 13.03.92 №2198-XII
2. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.96 №93/96 – ВР
3. Гаврилюк О. В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України // Фінанси України. — 2008. — № 2 (147). — С.68-81
4. Безродний В.П. Донеччина. Сучасний вимір. Книга друга., 2007.-256с.
5. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навч. посіб./ Дука А.П. – К.: Каравела, 2007. – 424 с.
6. Плахій М.О. Вплив інвестиційної політики на економічний розвиток регіонів // Фінанси України - 2004 - № 8
7. Татаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій. - К.: КНЕУ, 2000. - 160с
8. <http://www.experts.in.ua>
9. www.ukrstat.gov.ua
10. <http://www.mfa.gov.ua>.
11. <http://www.nbuv.gov.ua>
12. <http://www.rusnauka.com>.